ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кафедра української та іноземних мов

ПЛАН-КОНСПЕКТ

лекції № 2 з курсу

“УКРАЇНСЬКА МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ“

Тема: **«Українська мова професійного спілкування в аспекті культури мовлення»**

(для студентів напряму підготовки «хореографія»)

План лекції

1**.** Поняття мовної норми. Види мовних норм.

2. Культура мови та культура мовлення.

3. Професійна мовнокомунікативна компетенція

1. Поняття мовної норми. Види мовних норм.

Українська літературна мова як вища форма національної мови характеризується наявністю усталених норм, які є обов'язковими для всіх її носіїв. Унормованість – одна з головних ознак української літературної мови.

Норми літературної мови – це сукупність загальновизнаних мовних засобів, що вважаються правильними і зразковими на певному історичному етапі.

Мовні норми характеризуються:

- системністю (наявні на всіх рівнях мовної системи);
- історичною зумовленістю (виникають у процесі історичного розвитку мови);
- соціальною зумовленістю (виникають у зв'язку з потребами суспільства);
- стабільністю (не можуть часто змінюватися).

Типи мовних норм

У сучасній українській літературній мові розрізняють такі типи норм:

1. Орфоепічні (норми правильної вимови), наприклад:

- тверда вимова шиплячих: чай, чому, Польща (а не чьай, чьому, Польщьа);
- дзвінкі приголосні в кінці слова або складу не оглушуються: гриб, репортаж, любов, раз, лід (а не грип, репорташ, любоф, рас, літ);
- голосний о ніколи не наближається до а : молоко, потреби, дорога (а не малако, патреби, дарога);
- літера щ передає звуки шч: вищий, що (а не висший, шо);
- буквосполучення дж, дз передають злиті звуки: сиджу, кукурудза (а не сижу, кукуруза);
- літера ґ передає звук ґ: обґрунтування, ґатунок (а не обгрунтування, гатунок).

2. Акцентуаційні (норми правильного наголошування), наприклад: *ненависть, середина, новий, близький, чотирнадцять, текстовий, мабуть, завжди, літопис, байдуже, випадок, ідемо, підуть, разом, приятель, показ.*

3. Морфологічні (норми правильного вживання відмінкових закінчень, родів, чисел, ступенів порівняння і под.), наприклад:

- вживання закінчень кличного відмінка: пане професоре, Андрію Петровичу, Ольго Василівно, добродію Панчук;

- вживання паралельних закінчень іменників у давальному відмінку: декану і деканові, директору і директорові, сину і синові; при цьому, називаючи осіб, слід віддавати перевагу закінченням -ові, -еві, наприклад: панові Ткаченку, ректорові, але заводу, підприємству, відділу тощо. У випадку, коли кілька іменників-назв осіб підряд стоять у давальному відмінку, закінчення потрібно чергувати: генеральному директорові Науково-дослідного інституту нафти і газу панові Титаренку Сергію Олександровичу;
- вживання іменників чоловічого роду на позначення жінок за професією або родом занять: професор Городенська, лікар Тарасова, заслужений учитель України Степова, декан Світлана Шевченко, викладач Олена Петрук (слова лікарка, викладачка, завідувачка і под. використовуються лише в розмовно-побутовому стилі, але аспірантка, артистка, журналістка, авторка – і в професійному мовленні);
- чоловічі прізвища на -ко, - ук відмінюються: Олегові Ткачуку (але Олені Ткачук), Василя Марченка (але Мар'яни Марченко), Максимові Брикайлу (але Тетяні Брикайло);
- форми ступенів порівняння прикметників та прислівників: дорожчий, найдорожчий (а не більш дорожчий, самий дорогий); швидше, найшвидше, якнайшвидше, щонайшвидше (а не саме швидше, більш швидше, більш швидкіше і т.д.);
- визначення роду іменників: так, слова шампунь, аерозоль, біль, степ, нежить, тюль, ступінь, Сибір, поні, ярмарок - чоловічого роду; слова бандероль, барель, ваніль, авеню, альма-матер – жіночого; євро, Тбілісі, табло – середнього;
- використання іменників, прикметників тощо замість активних дієприкметників: завідувач кафедри (а не завідуючий), виконувач обов'язків (а не виконуючий), чинний правопис (а не діючий), відпочивальники (замість відпочиваючі) і т.д.

4. Лексичні (норми правильного слововживання), наприклад:

Правильно:	*Неправильно:*
зіставляти	*співставляти*
численний	*багаточисельний*
нечисленний	*малочисельний*
збігатися	*співпадати*
наступний, такий	*слідуючий*
навчальний	*учбовий*
триденний	*трьохденний*
протягом, упродовж тижня	*на протязі тижня*
добре ставлення	*добре відношення*
вживати заходи	*приймати міри*

брати участь	*приймати участь*
брати до уваги	*приймати до уваги*
передплачувати	*підписуватися на газети*
захід	*мироприємство*
витяг із протоколу	*виписка з протоколу*
вважати помилкою	*рахувати помилкою*
принаймні	*по крайній мірі*
висновок	*заключення*
укладати угоду, підписувати договір	*заключати договір*
складати іспит	*здавати іспит*
накреслити, запланувати	*намітити*
скеровувати, спрямовувати	*направляти*
навичка	*навик*
оголошення	*об'ява*
для унаочнення	*для наглядності*
з'ясувати	*вияснити*
колишній	*бувший*
відгук	*відзив*
завдати шкоди	*нанести шкоду*

5. Синтаксичні (норми правильної побудови речень і словосполучень, уживання прийменників), наприклад:

Правильно:	*Неправильно:*
згідно з наказом	*згідно наказу*
відповідно до інструкції	*у відповідності з інструкцією*
проректор з наукової роботи	*проректор по науковій роботі*
лекція з математики	*лекція по математиці*
повідомити факсом	*повідомити по факсу*
робота за сумісництвом	*робота по сумісництву*
після розгляду заяви	*по розгляді заяви*
незважаючи на це	*не дивлячись на це*
досвід (щодо) розроблення	*досвід по розробці*
комісія з питань	*комісія по питанням*
на замовлення	*по замовленню*
за формою	*по формі*
за допомогою	*при допомозі*

за наявності, у разі	*при наявності*
тому що, оскільки	*так як*
деякою мірою	*в деякій мірі*
завод, що виробляє	*завод по виробництву*
залежно від	*в залежності від*

6. Стилістичні (норми правильного відбору мовних засобів залежно від ситуації), наприклад:

Неправильно:	Правильно:
залишилося лише	*залишилося тільки*
пам'ятний сувенір	*сувенір, пам'ятний подарунок*
моя автобіографія	*автобіографія, моя біографія, життєпис*
захисний імунітет	*імунітет*
глухий тупик	*глухий кут, тупик*

7. Графічні (норми передавання звуків і звукосполучень на письмі);

8. Орфографічні (норми написання слів);

9. Пунктуаційні (норми вживання розділових знаків).

Останні три типи мовних норм (графічні, орфографічні, пунктуаційні) називаються **правописними.**

У мовознавчій науці існує також поняття ***варіантності*** літературної норми. Розрізняють, зокрема, такі варіанти:

- хронологічні (перст/палець);
- регіональні (пан/добродій, дякую/спасибі);
- стилістичні (говорити/балакати, йти/шкандибати);
- акцентуаційні (по**мил**ка/**по**милка, **зав**жди/завж**ди**);
- орфоепічні (бе[з/с]печний, ро[з/с]пач);
- фонетичні (онук/внук, узагалі/взагалі);
- морфологічні (ходитиму/буду ходити, найчистіший/ найбільш чистий);
- синтаксичні (заява прокурора/прокурорська заява, сік з яблук/ яблучний сік).

Фактори об’єктивного і суб’єктивного характеру, що спричиняють *зміни мовної норми*:

- внутрішні закони розвитку мови;
- зусилля членів суспільства;
- мовна політика держави;
- зумисне перекручення норми;
- певні художньо-естетичні погляди носіїв мови.

Нормативність кожної мови забезпечується низкою показників, як-от:

- точність

- ясність
- чистота
- доречність
- правильність.

2. Культура мови та культура мовлення. Комунікативні ознаки культури мовлення.

Із поняттям "мовна норма" пов'язане поняття "культура мови".

Культура мови – це прагнення знайти найкращу форму для висловлювання думок, яке ґрунтується на бездоганному знанні мовних норм. За словником лінгвістичних термінів, культура мови - це ступінь відповідності нормам вимови, слововживання та ін., установленим для певної мови; здатність наслідувати кращі зразки у своєму індивідуальному мовленні.

Якщо норма існує на рівні "правильно-неправильно", то культура мови - на рівні "краще, точніше, доречніше". Опанування норм сприяє підвищенню культури мови, а висока культура мови є свідченням культури думки, загальної культури людини.

Погодьмося, людина створила культуру, а культура – людину. Людина реалізується в культурі думки, культурі праці й культурі мови. Сьогодні культура і мова виявилися об’єднаними в царині духовних вартостей кожної людини і всього суспільства. Мабуть ніхто не буде заперечувати, що в низькій культурі мови виявляються виразні ознаки бездуховності.

З культурою мови насамперед пов’язують *уміння правильно говорити й писати, добирати мовні засоби відповідно до мети і обставин спілкування.* Іноді додають ще “говорити гарно, логічно, аргументовано“. Поняття “культура мови“ асоціюється також з діяльністю суспільства та індивідуума, спрямованою на якнайкраще пізнання, збагачення, вдосконалення та розвиток мови.

Із часу виникнення науки про мову можна говорити й про складову частину мовознавства – культуру мови, адже при створенні словників, граматик завжди доводилося вибирати, оцінювати, класифікувати мовні факти. Зміст поняття “культура мови“ полягає у прагненні знайти найкращу форму для передачі певного змісту, для висловлення певних думок, він охоплює:

- ступінь ознайомлення суспільства з мовними нормами, вміння свідомо використовувати нормативні форми і вислови, критично ставитися до порушення норм, здатність висловлювати думку ясно, стисло, зрозуміло;
- діяльність, яка має на меті піднесення рівня знань про мову, їх пропаганду і закріплення мовних норм;
- лексико-фразеологічну, граматичну, орфоепічну та орфографічну внормованість, тобто вживання слів, їх форм, звуків, звукових комплексів,

синтаксичних конструкцій відповідно до усталених норм, усунення мовних помилок, невиправданих запозичень, невдалих неологізмів, чужорідних елементів, вульгаризмів та ін.

– естетику мови, тобто здатність відчувати її красу, вишуканість, довершеність.

Узагальнивши, зауважимо, що культура мови покликана оцінювати доречність, доцільність або недоречність, недоцільність використання різних засобів мовного вираження.

Таким чином, **поняття культури мови тлумачимо як**:

1. Сукупність комунікативних якостей літературної мови, що виявляються за різних умов спілкування відповідно до мети і змісту висловлювання.
2. Удосконалення літературної мови й індивідуального мовлення. Реальне втілення у мовленнєвій практиці норм літературної мови. Мовна політика держави.
3. Самостійна лінгвістична дисципліна, яка вивчає стан і статус норм літературної мови в певну епоху, а також рівень лінгвістичної компетентності мовних особистостей.

Культуру мови розглядають у двох аспектах:

- ✓ Теоретичному (завдання КМ- ознайомлення з мовними нормами);
- ✓ Практичному (власне мовна майстерність).

Культура мови у погляді крізь призму практичного аспекту дорівнює *культурі мовлення.* Отже, культура мовлення – це прояв норми мови у живому спілкуванні, у реальному процесі мовлення.

Звичайно, ми більше уваги приділяємо культурі писемної мови, очевидно, й тому, що помилка на письмі наочніша, а про традиції *усного літературного мовлення* згадуємо переважно у зв'язку з правилами вимови й наголошування слів. Тим часом, усне мовлення має свої норми не тільки в орфоепії і, можливо, через недостатню популяризацію цих норм, і, безумовно, через звуження сфери функціонування усного українського мовлення на радіо, телебаченні, де слово в його звуковому вияві тиражується не тисячами, а мільйонами примірників, так гостро сьогодні відчуваємо брак усної мовленнєвої культури. Усне мовлення є основою спілкування, воно передбачає співрозмовника або спрямоване на певний склад слухачів. Воно має багатогранну структурну і комунікативну специфіку. Однак, на жаль, ми змушені говорити про різні рівні внормованості усного мовлення: від найнижчого – російсько-українського суржика – до високого, яким є мовлення правдиво української (!) еліти.

Рівень культури усного ділового мовлення визначають такі ознаки:

1. Ясність, недвозначність у формулюванні думки.
2. Логічність, смислова точність, небагатослівність мовлення.
3. Відповідність між мовними засобами та обставинами мовлення.
4. Різноманітність мовних засобів (багатство лексики в активному словниковому запасі мовця).
5. Виразність дикції, відповідність інтонації та темпу мовлення мовленнєвій ситуації.

Отже, досконале володіння мовою, її нормами в процесі мовленнєвої діяльності людини й визначає її культуру мовлення.

3. Професійна мовнокомунікативна компетенця

В інформаційному суспільстві фахівець має вміти швидко сприймати будь-яку форму мовлення, схоплювати необхідну інформацію, створювати монологи, вести діалоги, керувати системою мовленнєвих комунікацій у межах своєї компетенції тощо. Слово є одним із інструментів професійної діяльності фахівців у галузі фізичної культури та спорту. Від багатства словникового запасу, рівня культури мови і техніки мовлення значною мірою залежать професійна майстерність, імідж та успіх особистості.

Професійна мовленнєва комунікація відбувається в межах сфери професійної взаємодії комунікантів і може протікати в усній або письмовій формах, за офіційних чи неофіційних обставин. Форми, умови спілкування, багатоаспектність професійної діяльності людей визначають варіативність форм мовленнєвої комунікації. Наприклад, від умов спілкування (офіційних — неофіційних) залежить лексико-семантичний склад мовлення: офіційне спілкування передбачає лексику офіційно-ділового стилю, неофіційне — лексику розмовного стилю.

Будь-яка професійна діяльність потребує певних мовнокомунікативних умінь. *Уже на етапі працевлаштування необхідно вміти складати резюме, спілкуватися телефоном, писати електронні повідомлення і листи, брати участь у співбесіді, заповнювати бланки. Згодом потрібними стають уміння оформляти ділову документацію, виступати з повідомленням чи доповіддю, укладати угоди, обговорювати контракти, надавати й отримувати зворотну інформацію тощо.*

Ситуації, що виникають у професійному середовищі, характеризують за такими параметрами: місце і час виникнення ситуації; обставини, за яких виникла ситуація; соціальні і професійні ролі учасників; операції, які виконують учасники; канал комунікації (телефон, електронна пошта, публічний виступ, спілкування віч-на-віч тощо).

З огляду на ці параметри, ситуації поділяють на загальні та специфічні. Обидва види ситуацій передбачають певні професійні мовнокомунікативні вміння, які відповідно

поділяють на загальні і вузькоспеціальні. Так, загальною професійною ситуацією є налагодження контактів. У цій ситуації використовують загальні мовнокомунікативні вміння: представлятися, спілкуватися по телефону, писати електронні повідомлення, листи, вести діалог. Загальними професійними ситуаціями є також засідання, ділові зустрічі, бізнес-ланчі, дискусії на робочому місці, переговори. Вони потребують умінь вести діалог, полілог, виступати з доповіддю, дискутувати на професійні теми, писати протокол засідання, готувати звіт про засідання тощо.

Професійна комунікативна компетенція передбачає насамперед наявність професійних знань, а також загальної гуманітарної культури людини, її вміння орієнтуватися в навколишньому світі, вмінь і навичок спілкування. Тобто вона формується на основі комунікативної компетенції.

Комунікативна компетенція (лат. competens — належний, відповідний) — сукупність знань про спілкування в різноманітних умовах і з різними комунікантами, а також уміння їх ефективного застосування у конкретному спілкуванні в ролі адресанта і адресата.

Комунікативна компетенція визначається комунікативними інтенціями (комунікативними намірами адресата); дотриманням комунікативних стратегій, що дають змогу досягти необхідного результату комунікації; знанням особистості співбесідника; зворотним зв'язком в комунікації, що передбачає врахування психологічних особливостей адресата, його соціальних ролей; умінням долати психологічні «фільтри», розбивати психологічні «щити»; умінням володіти навичками декодування «мови тіла» співбесідника; чіткою орієнтацією в умовах та ситуації спілкування; орієнтацією і підтриманням самого процесу спілкування; контролем власної мовленнєвої поведінки, емоцій тощо; навичками та уміннями завершувати комунікацію, виходити з неї, контролювати посткомунікативні ефекти тощо.

Важливим складником комунікативної компетенції є мовна компетенція.

Мовна компетенція (лат. competens — належний, відповідний) — знання учасниками комунікації норм і правил сучасної літературної мови і вміле використання їх у продукуванні висловлювань.

Мовна компетенція складається з лексичної, граматичної, семантичної, фонологічної, орфографічної, орфоепічної та пунктуаційної компетенцій.

Лексична компетенція полягає в оволодінні лексичними засобами сучасної української літературної мови і вмінні користуватися ними. Вона передбачає широкий словниковий запас, у т. ч. володіння термінологією, необхідною для спілкування у професійній сфері. Вибір лексичних елементів залежить від сфери і ситуації, у яких перебуває мовець.

Граматична компетенція — це знання і вміння користуватися граматичними ресурсами української мови (словотвірні одиниці, способи словотворення, морфологічні одиниці,

категорії і форми, синтаксичні одиниці й категорії), що необхідно для розуміння й продукування текстів у різних сферах професійної діяльності.

Семантична компетенція — це здатність комуніканта усвідомлювати й контролювати організацію змісту. Вона інтегрується у розвиток мовленнєвої комунікативної компетенції, оскільки питання змісту посідають центральне місце в комунікації. Відношення слова до його загального контексту, внутрішньолексичні зв'язки, значення граматичних елементів, категорій, структур та процесів, такі логічні зв'язки, як наслідковість, пресупозиція (спільний фонд знань комунікантів), імплікативність (наявність непрямо вираженого змісту, виявляється в побутовому мовленні як натяк, в художньому тексті як підтекст, у діловому спілкуванні як саморепрезентація), мають велике значення в розумінні та продукуванні текстів.

Фонологічна та орфоепічна компетенції пов'язані із знанням звукових засобів сучасної літературної мови, вмінням мовця ними користуватися. Ці види компетенції забезпечують відтворення звукового образу мови і правильне звукове оформлення мовлення.

Орфографічна компетенція полягає в оволодінні системою правил, що визначають правопис слів згідно з усталеними нормами, та вмінні їх застосовувати. Вона є необхідною умовою грамотного письма.

Пунктуаційна компетенція відображає логічне інтонаційне членування мовного потоку та забезпечує легше сприймання і розуміння писемного тексту.

Мовна компетенція передбачає наявність **мовленнєвих умінь**, що визначають **мовленнєву поведінку**. **Мовленнєві вміння** охоплюють уміння говорити, слухати, читати і писати.

Вміння говорити полягає у вмінні брати участь у діалогах і вмінні вести монолог.

Вміння брати участь у діалогах передбачає:

— розпізнавання важливої інформації під час детальних обговорень, дискусій, офіційних перемовин, лекцій, бесід, що пов'язані з навчанням та професією;

— чітку аргументацію своєї думки з актуальних тем в академічному та професійному житті (наприклад, в семінарах, дискусіях);

— адекватну поведінку у типових світських, академічних і професійних ситуаціях (наприклад, на засіданнях, перервах, вечірках);

— вміння вибудовувати телефонні розмови з конкретними цілями академічного і професійного характеру, а також ті, які виходять за межі типового спілкування;

— висловлювання думок щодо змісту радіо- і телевізійних програм, пов'язаних з академічною та професійною сферами;

— адекватне реагування на позицію/погляд співрозмовника;

— пристосування до змін, які зазвичай виникають під час бесіди і стосуються її напряму, стилю та основних акцентів.

Вміння вести монолог передбачає:

— чіткість виступів з індивідуальними презентаціями тем академічного та професійного спрямувань;

— продукування детального монологу з широкого кола тем, пов'язаних з навчанням і спеціальністю;

— використання базових засобів зв'язку для поєднання висловлювань у чіткий, логічно об'єднаний дискурс (конкретизація мовлення в різних сферах людського життя).

Сутність вміння слухати полягає у:

— вмінні розпізнавати необхідну інформацію в процесі детальних обговорень, дебатів, офіційних доповідей, лекцій, бесід, що пов'язані з навчанням та спеціальністю;

— розумінні наміру мовця і комунікативних наслідків його висловлювання;

— визначенні позиції і погляду мовця;

— умінні розрізняти стилістичні регістри (експресивні стилі: високий, середній, низький) в усному та писемному спілкуванні з друзями, незнайомцями, колегами, працедавцями, з людьми різного віку і соціального статусу з огляду на наміри спілкування.

Вміння читати передбачає:

— розуміння і усвідомлення текстів, пов'язаних з навчанням та спеціальністю, з підручників, газет, популярних і спеціалізованих журналів та Інтернет-джерел;

— розуміння наміру автора письмового тексту і комунікативних наслідків висловлювання (наприклад, службових записок, листів, звітів тощо);

— здатність розуміти деталі у доволі складних рекламних матеріалах, інструкціях, специфікаціях тощо (наприклад, стосовно функціонування пристроїв/обладнання);

— розуміння академічної та професійної кореспонденції (наприклад, листи, факси, електронні повідомлення тощо);

— розрізнення стилістичних регістрів і колоритів писемного мовлення у спілкуванні з друзями, колегами, працедавцями, незнайомцями, з людьми різного віку і соціального статусу.

Вміння писати передбачає:

— грамотний і чіткий виклад деталізованих текстів різного спрямування, пов'язаних з особистою та професійною сферами (наприклад, заяви, резюме, протоколів тощо);

— підготовку і продукування ділової та професійної кореспонденції;

— точне фіксування повідомлень по телефону та від відвідувачів;

— користування базовими засобами зв'язку для поєднання висловлювань у чіткий, логічно об'єднаний текст.

Елементами комунікативної компетенції є:

а) дискурсивна компетенція (здатність поєднувати повідомлення у зв'язні дискурси);

б) соціолінгвістична компетенція (здатність розуміти і продукувати мовлення у конкретному соціолінгвістичному контексті спілкування);

в) психологічна компетенція (вміння відчувати особистість партнера, його настрій, характер);

г) іллокутивна компетенція (здатність реалізовувати комунікативні наміри, використовуючи структуру повідомлення (мовленнєвого акту));

г) стратегічна компетенція (уміння брати ефективну участь у спілкуванні, обираючи правильну стратегію і тактику);

д) соціокультурна компетенція (здатність розуміти й використовувати різні складові національної культури (звичаї, норми, ритуали, соціальні стереотипи) в конкретних ситуаціях з урахуванням специфіки національних культур у міжкультурному спілкуванні).

Спілкування у професійній сфері вимагає спеціальних знань і навичок, необхідних для досягнення прагматичного впливу й успіху в професійній комунікації. Розвиток професійної мовнокомунікативної компетенції відбувається відповідно до здатності людини навчатися, її предметних знань та попереднього досвіду і здійснюється в межах ситуативного контексту, пов'язаного з навчанням і спеціалізацією.

Важливим чинником, що впливає на становлення і розвиток професійної мовнокомунікативної компетенції та сприяє самореалізації фахівця, є креативність особистості. Креативні якості індивіда стійкі і забезпечують творчий стиль його мовленнєвої поведінки, продуктивність та унікальність способів і результатів діяльності, а також готовність до творчих конструктивних перетворень у різних сферах життєдіяльності. Ці якості формуються в процесі всього розвитку особистості шляхом неперервного вдосконалення творчих навичок. Креативні якості залежать від індивідуальних особливостей кожної особистості і від специфіки галузі, у якій вона працює. Люди з добре розвиненими здібностями до формування і сприйняття ідей винаходять набагато більше способів вирішення проблеми за короткий час. Вони володіють високою гнучкістю мислення і можуть легко переходити від одного варіанта розв'язання проблеми до другого, нового, якщо проблема і її умови нові і вимагають відповідного до себе підходу. Креативні особистості можуть створювати нові й універсальні пропозиції та ідеї, ламати усталені підходи, «атакуючи» проблему з нової позиції, і винаходити унікальні ідеї.

Для ефективної професійної діяльності важливі такі креативні якості особистості:

— мотиваційно-креативні (мотиви, зацікавленість, потреба в самореалізації, творча позиція);

— емоційно-креативні (емпатія, багатий емоційний досвід);

— інтелектуально-креативні (дивергентне (різнопланове) мислення, прогнозування, інтуїція, здатність до перетворень, уява й фантазія);

— естетично-креативні (прагнення до краси, естетична емпатія, почуття форми, стилю; почуття гумору);

— комунікативно-креативні (співробітництво у творчій діяльності; здатність мотивувати творчість інших, акумулювати творчий досвід);

— екзистенційно-креативні (позитивна «Я-компетенція», нонконформізм (непристосовництво); індивідуальний стиль діяльності).

Комбінація цих якостей визначає особливість індивідуально-творчої манери конкретного професіонала і є основою загального типу творчого фахівця.

Формування професійної мовнокомунікативної компетенції передбачає:

— глибокі професійні знання і оволодіння понятійно-категоріальним апаратом певної професійної сфери та відповідною системою термінів;

— досконале володіння сучасною українською літературною мовою;

— вміле професійне використання мовних стилів і жанрів відповідно до місця, часу, обставин, статусно-рольових характеристик партнера (партнерів);

— знання етикетних мовних формул і вміння ними користуватися у професійному спілкуванні;

— уміння працювати з різними типами текстів;

— орієнтування у потоці різнотемної та різнотипної інформації українською мовою на різних каналах її передавання;

— вміння знаходити, вибирати, сприймати, аналізувати та використовувати інформацію профільного спрямування;

— володіння інтерактивним спілкуванням, характерною ознакою якого є необхідність миттєвої відповідної реакції на повідомлення чи інформацію, що знаходиться в контексті попередніх повідомлень;

— володіння основами риторичних знань і вмінь;

— уміння оцінювати комунікативну ситуацію швидко і на високому професійному рівні приймати рішення та планувати комунікативні дії.

Отже, професійна мовнокомунікативна компетенція особистості є показником сформованості системи професійних знань, комунікативних умінь і навичок, ціннісних орієнтацій, загальної гуманітарної культури, інтегральних показників культури мовлення, необхідних для якісної професійної діяльності. Сформувати професійну мовнокомунікативну компетенцію покликана сучасна система освіти